

УКРАЇНА
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ
ПАМ'ЯТКИ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
(нерухомі — Державний реєстр Національного культурного надбання України)

Центр охорони та досліджень пам'яток археології управління культури
Полтавської облдержадміністрації
(найменування республіканського органу охорони пам'яток)

ПАСПОРТ

I. НАЙМЕНУВАННЯ ПАМ'ЯТКИ **Курганний могильник**

II. ТИПОЛОГІЧНА
НАЛЕЖНІСТЬ

пам'ятка археології	пам'ятка історії	пам'ятка архітектури	пам'ятка мунумент. мистецтва
+			

III. ДАТУВАННЯ ПАМ'ЯТКИ (або дата історичної події, з якою пов'язане виникнення пам'ятки — для пам'яток історії)

Скіфський час — VII-IV ст. до н. е.

IV. АДРЕСА (місцезнаходження) пам'ятки: *Полтавська область, Гадяцький район, Книшівська сільська рада, с.Броварки, праворуч від автодороги м.Гадяч-с.Бакути.*

(Під'їзд — маршрутними автобусами від м.Гадяч Полтавської обл.).

V. ХАРАКТЕР
СУЧАСНОГО
ВИКОРИСТАННЯ

За початков. признач.	Культурно- освітнє	Турист.- екскурсі йне	Лікув.- оздоров- че	Житлові прим-ня	Госпо- дарче	Не вико- ристо- вується
	Музей бібліотека клуб		Лікарня санато- рій б/відп.		+ городи с/г. угіддя	

ДОДАТКИ:

Фото загального вигляду — 1

Фото фрагментів — 3

Генплан, схематичний план
охоронної зони — 1

VI. ІСТОРИЧНІ ВІДОМОСТІ

А | для пам'ятки археології — історія виникнення, ким і коли проводилися розвідки і розкопки, місце зберігання колекцій

Броварківський могильник скіфського часу — один з найбільших некрополів скіфського часу басейну р.Псьол. Тут збереглися найвищі кургани в Полтавській області. За кількістю та розмірами насипів (на сер. XX ст. налічувалося близько 200 курганів) некрополь, стоїть на рівні з найбільшими курганами Посулля (Оксютинський, Вовківський та ін. могильники).

Історія вивчення. Курганний могильник відомий з кінця XIX ст. У 1902 р. М.Ю.Бранденбургом, В.В.Хвойкою, С.А.Мазаракі на ньому розкопано 10 великих курганів, у 1908 р. М.О.Макаренком — 7 курганів. У 1948 р. могильник обстежено Дніпровською Лівобережною експедицією ПМК АН СРСР під керівництвом І.І.Ляпушкіна. В 1954 р. на ньому проводила розвідкові роботи лівобережна група Середньодніпровської експедиції ІА АН УРСР на чолі з В.А.Іллінською. Пізніше, археологічна експедиція Полтавського педуніверситету під керівництвом П.Я.Гавриша у 1989-1993 рр. дослідила ще 5 курганів.

Колекції знахідок зберігаються у фондах Державного Ермітажу, Національного музею історії України, Полтавського краєзнавчого та Чернігівського історичного музеїв.

б) перебудови і витрати, що змінили первісний вигляд пам'ятки

Більша частина насипів розорюється, 10 найбільших та великий досліджений — задерновані. У двох великих курганах знаходяться льохи місцевих жителів, деякі насипи пошкоджені забором ґрунту.

в) реставраційні роботи (загальна характеристика, час, автор, місце зберігання документації)

Не проводилися.

VII. ОПИС ПАМ'ЯТКИ

А	для пам'яток археології —	характер культурного шару, найважливіші знахідки
	для пам'яток історії —	характеристика пам'ятки, наявність, текст і час встановлення меморіальної дошки

Місцезнаходження, топографія. Могильник знаходиться на високому плато правого корінного берега р.Псьол. Вузькою смугою тягнеться вздовж річки, а також займає частину великого мисоподібного виступу між Пслом і його правою притокою — Грунню. Південно-східна частина могильника знаходиться під садибами мешканців села Броварки, громадським двором, школою, поштою. Північно-західна частина розташована на полі і розорюється. Некрополь займає площу близько 4,5 га (1,5х0,3 км).

Опис пам'ятки. На середину 50-х рр. XX ст. на Броварківському могильнику налічувалося близько двохсот насипів. Більшість з них на сьогодні має висоту 0,2-1 м. На території села збереглося п'ять великих нерозорюваних курганів висотою від 5 до 12 м та діаметром 30-60 м, поли яких частково підрізані оранкою.

Найважливіші знахідки. Незважаючи, що некрополь неодноразово грабувався у давнину, поховальний інвентар з досліджених насипів репрезентований зразками зброї (залізні мечі-акінаки, наконечники на спис, вістря стріл, деталі лука), захисним обладунком (панцир), елементами кінської вуздки тощо.

Матеріали розкопок курганів, крім досліджень М.О.Макаренка, опубліковані.

Навколишні пам'ятки. В 0,1-0,2 км на південний захід від великих курганів скіфського часу знаходився курганний могильник роменсько-давньоруського часу. Дещо південніше на останці розташоване городище з культурними нашаруваннями роменської культури та часів Київської Русі. Вище, з напільного боку, до нього прилягає селище з давньоруськими матеріалами.

б) загальна оцінка суспільної, науково-історичної та художньої значимості пам'ятки

Броварківський могильник — один із найбільших некрополів скіфського часу басейну р.Псьол, представлений найвищими курганами Полтавщини. За кількістю та розмірами насипів (свого часу до 200 насипів), стоїть на рівні з найбільшими курганами Посулля (Оксютинський, Вовківський та ін. могильники). Топографія могильника, розміри, поховальний обряд броварківських курганів має багато спільних рис з некрополями Посулля. На думку П.Я.Гавриша, некрополь залишений представниками військово-дружинної верхівки кочівницького походження ранньоскіфського часу. Пізніше могильник міг використовуватися для поховань місцевим землеробсько-скотарським населенням басейну Псла, а в слов'яно-руський час — на його південно-західній межі виник комплекс у складі городища, селища та курганного некрополя, що широко відомий за дослідженнями В.В.Хвойки.

VIII. ОСНОВНА БІБЛІОГРАФІЯ, АРХІВНІ ДЖЕРЕЛА, ІКОНОГРАФІЧНІ МАТЕРІАЛИ

1. **Бранденбург Н.Е.** Журнал раскопок (1889-1902 гг.). — Санкт-Петербург: тип. Деп. уделов, 1908. — С.160-161.
2. **Гавриш П.Я.** Розкопки курганів скіфського часу біля с.Броварки на Полтавщині // АЛІУ. — Полтава: Археологія, 1998. — Ч.1-2. — С.29-37.
3. **Галанина Л.К.** Скифские древности Поднепровья (Эрмитажная коллекция Н.Е.Бранденбурга) // САИ. — Москва: Наука, 1977. — Вып Д1-33. — С.9, 50-55. — Табл.28-30.

4. **Ильинская В.А.** Памятники скифского времени в бассейне р.Псел // СА. — Москва, 1957. — №27. — С.234-247.
5. **Ляскоронский В.Г.** Городища, курганы и длинные (змиевые) валы по течению рек Псел и Ворсклы // Труды XIII АС. — Москва, 1907. — Т.1. — С.158.
6. **Хвойка В.В.** Раскопка могильника при с.Броварки Гадячского уезда, Полтавской губ. // Труды Московского археологического общества. — Москва, 1904. — Т.20. — Вып.2. — С.40-42.
7. **Щавельов С.П.** Українська археологія у листуванні Д.Я.Самоквасова // Археологія. — Київ, 1994. — № 1. — С.125-126, 130.

ТЕХНІЧНИЙ СТАН

характеристика загального стану: для пам'яток археології		добрий	середній	поганий	аварійний
	культурного шару найважливіших знахідок насипи	+ (20%)	+	+ (80 %)	

Х. СИСТЕМА ОХОРОНИ

а) категорія охорони

національна	місцева	не взято
+		

б) дата і № документа про взяття під охорону

Рішення Полтавської обласної ради від 23 квітня 1982 р. № 247.

Порядковий номер за Державним реєстром Національного культурного надбання — **№3954.**

в) границі охоронної зони і зони регулювання забудови (короткий опис з посиланням на тверджуючий документ) визначені:

за рішенням Полтавської обласної ради від 8 липня 1975 р. № 301 — п'ятдесят метрів навколо кожного кургану.

г) балансова належність і конкретне використання

На 2001 р. — землі запасу Книшівської сільської ради Гадяцького району, південно-східна частина — в забудові села — серед жител, школи та вулиць с.Броварки.

д) дата і № охоронного документа

Дата складання паспорта

Паспорт склали Гейко А.В. зав. сектором відділу охорони пам'яток ЦОДПА; **Гавриш П.Я.**, к.і.н., доцент Полтавського педуніверситету
(прізвище, ім'я по батькові, посада або професія)

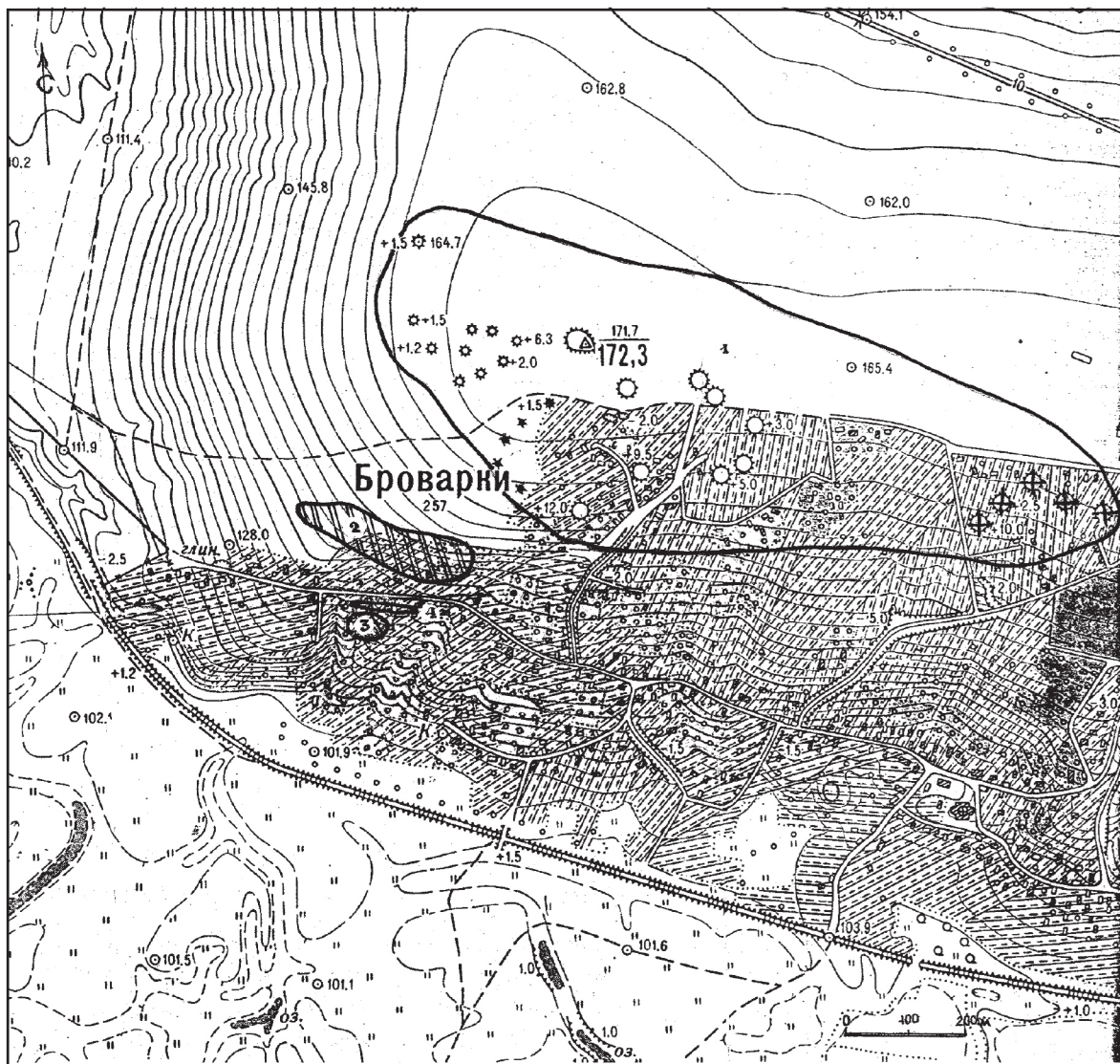
“15” листопада 2001 р.

_____ (Гейко А.В.) _____ (Гавриш П.Я.)
(підпис) (підпис)

Заст. начальника

управління культури Полтавської облдержадміністрації _____ (Белько О.В.)
(підпис)

с.Броварки Гадяцького району, Полтавська область.
Курганний могильник скіфського часу
 VII -VI, V - IV ст. до н.е.

Умовні позначення:

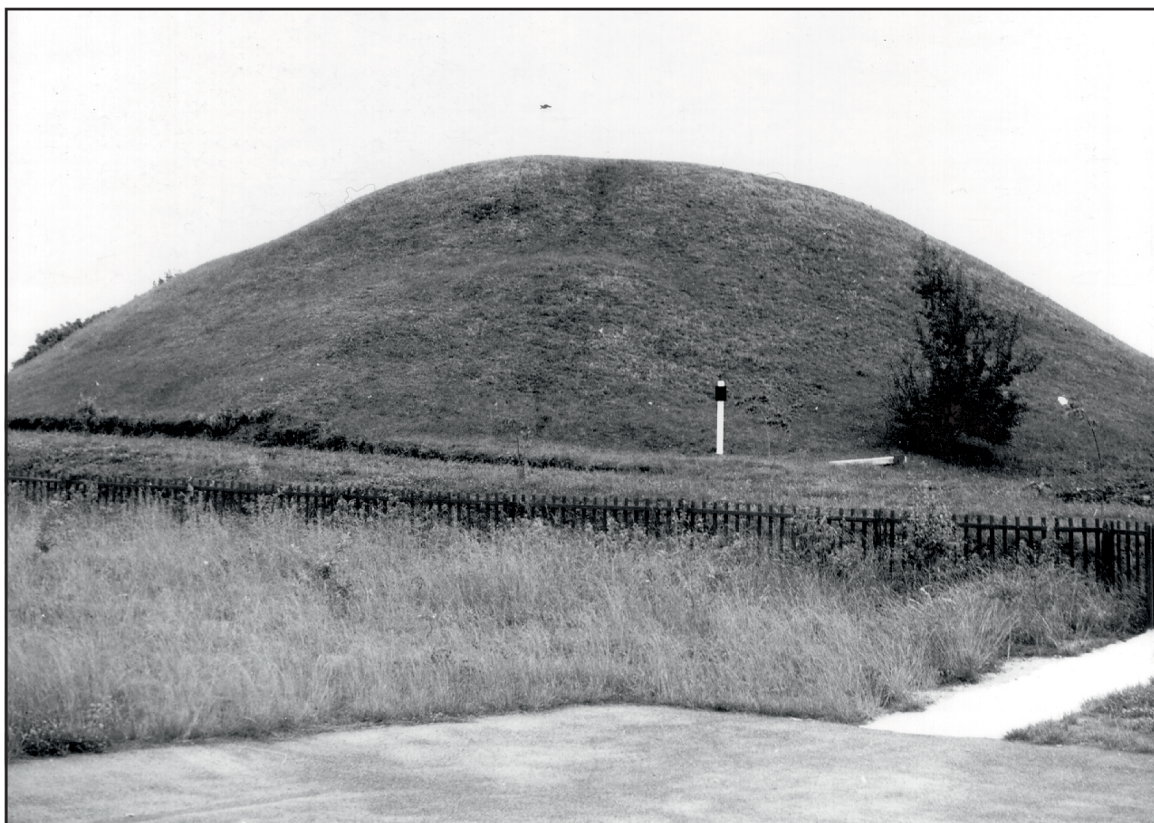
1 - територія охоронної зони курганного могильника скіфського часу:

- ⊛ - кургани;
 - ✱ - зруйновані кургани (насипи знівельовані);
 - ⊕ - кургани, розкопані П.Я.Гавришем у 1989-1993 рр.;
- 2 - курганний могильник роменської культури (розораний);
 3 - городище роменської культури та Київської Русі;
 4 - селище часу Київської Русі.

Схема розміщення.

Основа: Карта М 1:10000. — М.: ГУГК, 1972.

с.Броварки Гадяцького району, Полтавська область.
Курганний могильник скіфського часу
VII -VI, V - IV ст. до н.е.

Найвищий курган, висотою близько 12 м. Вигляд із заходу.

с.Броварки Гадяцького району, Полтавська область.
Курганний могильник скіфського часу
VII -VI, V - IV ст. до н.е.

Одні з найвищих курганів могильника. Вигляд з південного сходу.

с.Броварки Гадяцького району, Полтавська область.
Курганний могильник скіфського часу
VII -VI, V - IV ст. до н.е.

Розкопаний курган. Вигляд зі сходу.

с.Броварки Гадяцького району, Полтавська область.
Курганний могильник скіфського часу
VII -VI, V - IV ст. до н.е.

Курган. Вигляд з південного заходу.